

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ АПК

Розглядаються проблеми матеріально-технічного забезпечення аграрних підприємств в умовах прийняття Указу Президента України “Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки”

На сьогоднішній день нікого не треба переконувати в тому, що економічна криза, яка охопила всі без виключення галузі агропромислового комплексу, особливо відчутно вплинула на розвиток сільського господарства. У товаровиробників на місцях викликає занепокоєння не тільки тривалий спад виробництва сільськогосподарської продукції, ускладнення фінансово-кредитного стану сільськогосподарських підприємств, а й руйнування ще придатного для виробничого відтворення ресурсного потенціалу, насамперед технічних засобів. Практично припинилось оновлення машинно-тракторного парку, що при відсутності необхідної кількості запасних частин та матеріалів для проведення ремонтних і відновлювальних робіт зношених технічних засобів прискорило в свою чергу вибуття їх з виробництва. До речі, частина технічних засобів зношена більше як на 50 відсотків.

Якщо врахувати те, що в нас і раніше фондооснащеність була в 3-5 разів нижча, ніж у високорозвинутих країнах світу, то нині сільське господарство спроможне забезпечити технологічні вимоги виробництва відсотків на 30. Більше того, якщо терміново не виправити такий стан, рівень товарності виробництва поступово дійде до такої межі, що реалізація сільськогосподарської продукції і закупівля промислової, необхідної для сільськогосподарського товаровиробника продукції набуде натуральної форми, яка передувала товарному виробництву, тобто ринковій економіці.

Як показують проведені вченими-аграрниками дослідження, нині в країні не вистачає для технологічних потреб 128 тис. тракторів, 25 тис. зернозбиральних комбайнів, 21 тис. кормозбиральних машин та інших технічних засобів.

Порушення системи своєчасної заміни фізично зношених засобів виробництва новими, відсутність фінансових можливостей придбання необхідних запасних частин, паливно-мастильних матеріалів привело до того, що товаровиробники не мають можливостей своєчасно виконувати відповідний обсяг сільськогосподарських робіт. Із запізненням проводиться весь цикл технологічних операцій по вирощуванню сільськогосподарських культур.

Аби своєчасно і з найбільшою ефективністю відбувалися польові роботи в рослинництві, потрібно визначити справжніх власників землі.

Проведення реформування агропромислового комплексу переплітається з вирішенням як господарських так і політичних питань — проведення реформи в АПК, формування принципово нових суспільно-економічних відносин на селі, змінення психології товаровиробників, які згідно з Указом

Президента від 3 грудня 1999 року стали власниками і, врешті, відчули б себе повноправними господарями на землі.

Аналізуючи сучасний стан справ виникає запитання: на яку ж допомогу чекати аграріям з боку держави?

А відповідь така, що тепер держава не буде здійснювати централізоване постачання матеріально-технічних ресурсів і не втручатиметься в господарську діяльність сільгосптоваровиробників, як це було раніше. Вперше держава відходить від централізованого управління і втручання в господарську діяльність тих підприємств, котрі відповідно до Указу Президента України "Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки" змінили форму власності на приватну. Таким чином намагаються поліпшити ситуацію на селі. Та й, зрештою, самі товаровиробники сподіваються, що за приватне, тобто за своє особисте, потрібно уболівати більше. Це, власне, і є визначальним чинником нинішньої аграрної реформи.

Натомість створюються всі умови для діяльності бізнесових структур АПК. Вони головним чином забезпечуватимуть господарства технічними засобами, нафтопродуктами, засобами захисту рослин, мінеральними добривами тощо. Саме такого підходу і вимагає ринкова економіка.

Нинішня ситуація в аграрному секторі досить напружена. Все ще відбувається реорганізація колективних сільськогосподарських підприємств, сільгоспвиробники продовжують формувати господарства нового типу, засновані на приватній власності на землю та майно, як того вимагає Указ Президента про реформування АПК.

Аграрна реформа та необхідність відродження сільського господарства зумовлюють проведення докорінних перетворень у відносинах власності, здійснення земельної реформи, усунення державного монополізму, який існував до цього часу, ліквідацію адміністративно-командних структур управління галуззю і перехід до ринкових відносин.

Соціально-економічну природу реформованих сільськогосподарських підприємств визначають, насамперед, форми власності на засоби виробництва, вироблену продукцію і одержані доходи та їх розподіл. Саме світова практика має досвід формування і функціонування таких типів сільськогосподарських підприємств, які відрізняються між собою саме за цим принципом.

В Житомирській області в результаті реформування підприємств на базі 610 колективних сільськогосподарських підприємств створено 672 господарства, які засновані на засадах приватної власності на землю та майно. За організаційно-правовими формами господарювання новостворені підприємства розподілились таким чином:

	Кількість, одиниць	У % до загальної кількості
Господарські товариства	290	43,2
Приватні підприємства	237	35,3
Сільськогосподарські кооперативи	101	15,0
Селянські (фермерські) господарства	44	6,5

З урахуванням сільськогосподарських підприємств, які були реформовані раніше, в 2000 році виробництвом сільськогосподарської продукції займалися 1,3 тисячі сільськогосподарських підприємств усіх форм власності та 337,5 тисяч особистих підсобних господарств населення.

Перший рік їх існування дав позитивні результати. Так в 2000 році в сільськогосподарському виробництві області відбулися позитивні зміни в нарощуванні обсягів сільськогосподарської продукції. Виробництво валової продукції сільського господарства збільшилося порівняно з 1999 роком на 4,9% і склало 974,6 млн. грн.

Саме через недостатнє кредитування сільські товаровиробники протягом багатьох років не мали необхідних обігових коштів для піднесення виробництва.

Досить тривалий час основна маса коштів і матеріально-технічних засобів (70-80%) АПК направлялася на будівництво виробничих об'єктів сільського господарства. Тому проблема створення такої матеріально-технічної бази, яка б дійсно відповідала вимогам науково-технічного прогресу, в системі АПК комплексно не могла бути розв'язана. Це постійно призводило до значної втрати навіть вищого врожаю. З іншого боку, централізоване, фактично безоплатне, державне забезпечення села породжувало недбалство. Тому в умовах прискореного реформування агропромислового комплексу, кредитування цієї галузі має здійснюватися на визначених в усьому світі принципах, коли земля є товаром, що дає рух фінансовим потокам агробізнесу.

В останні роки ситуація з виділенням коштів для відновлення і поповнення основних фондів, забезпечення господарств матеріальними ресурсами ще більше ускладнилася. І тепер її можна характеризувати як одну із ключових проблем в подоланні кризових явищ. Оскільки держава практично відмовилася від інвестування АПК, переважна більшість виробників сільськогосподарської продукції виявилася збитковою, а отже – неплатоспроможною, то за таких умов розраховувати на швидке зростання аграрного капіталу практично не доводиться.

В останні роки держава тільки вдавала, що допомагає селу, а насправді вона забезпечувала потреби АПК на 10-15 відсотків. Як показує статистика, щорічно це обходилося в 20-25 млрд. грн. Власні кошти виробника забезпечували виробництво на 10-12 відсотків. Решту ж на себе брав аграрний бізнес, який фінансував село на 70 відсотків. І це при умові несприятливого інвестиційного клімату. Нині борг сільгосптоваровиробників підприємцям становить майже сім мільярдів.

Тим часом головний інвестор нашого села – агробізнес – не міг нормально, по-ринковому працювати в сільському господарстві, адже кредити у вигляді технічних засобів, пально-мастильних матеріалів тощо не поверталися роками. Водночас чинився адміністративний тиск з боку місцевої влади. Надалі цього не повинно бути.

Потрібно сповна задіяти можливість агробізнесу. Та й саме АПК є зоною, сприятливою для залучення внутрішніх інвестицій. І такі інвестори, на наш погляд, у нас є.

Підприємців має приваблювати вигідність сільськогосподарського виробництва. Як показують дослідження вчених-аграрників, визначається вона майже 33 відсотками світових запасів чорнозему в Україні. Тут уже і природна родючість забезпечує певний результат. Тому одиниця продукції з українських чорноземів в 2-3 рази дешевша, ніж в країнах Європейського Союзу. Але використання лише природної родючості – фактор екстенсивний. Так і працювали впродовж багатьох років. Для того, щоб вийти на інтенсивний шлях розвитку, потрібні насамперед інвестиції, головним джерелом яких слугує прибуток. А щоб в свою чергу одержати достатній прибуток, необхідно помітно підвищити ефективність виробництва, що неможливо зробити без великих вкладень капіталу.

Виконуючи Указ Президента, потрібно створити відповідну інфраструктуру, яка забезпечить сервісне обслуговування сільськогосподарського товаровиробника, що працює на принципово нових засадах. Водночас треба інтенсифікувати сільськогосподарське виробництво, зробити його прибутковим.

Втілюючи в життя Указ Президента “Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки”, який забезпечує право вільного виходу селян з колективних сільгосппідприємств зі своїми земельними і майновими паями, потрібно розглядати цей документ як новий етап у розвитку приватного устрою на селі. Він допоможе вирішити цілу низку найпекучіших питань. Але цього одного Указу замало. Потрібне комплексне розв’язання проблем, які накопичилися протягом десятиліття.

Зросте довіра до аграрної політики держави, що сприятиме поліпшенню інвестиційного клімату. Поступово буде подолано диспаритет цін. Адже залишається нині проблема еквівалентності між сільським господарством та іншими галузями матеріального виробництва. З 1990 року диспаритет цін на промислову продукцію й сільськогосподарську зріс у 5,7 рази. Зрозуміло, що це не на користь селян. Це доречно враховувати, бо промисловість, що надто залежна від енергоносіїв, які ми не виробляємо, не зможе найближчим часом здешевити свою продукцію. Якщо ж сільгоспвиробники піднімуть ціну на свою продукцію, її ніхто не купуватиме.

Оскільки ринок диктує свої умови кожному об’єкту господарювання, то й потребує активності. Всі, хто працює на селі й для села, мають згуртуватися для успішного проведення реформи.

Розроблені принципи проведення роздержавлення та приватизації в аграрному секторі закладають економічні основи створення ефективного господарського механізму роботи аграрних підприємств. Як показують проведені дослідження, господарський механізм є системою взаємопов’язаних правових і організаційно-економічних відносин, які визначають кінцевий результат господарської діяльності підприємств.

Література:

1. Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента від 3.12.1999р. // Економіка АПК. – 2000. № 1.
2. *Зубець М.В.* Реформування АПК України // Вісник аграрної науки. – 1999. – № 1. – С. 5-10.
3. *Приймак О.* АПК: посередник має зникнути // Урядовий кур’єр. – 2000. – 19 лютого.
4. *Радченко В.* Ринкові проблеми інвестування агробізнесу // Економіка України. – 2000. – № 2. – С.55-62.